

Голас Радзімы

ВЫДАННЕ БЕЛАРУСКАЙ СЕКЦЫІ КАМІТЭТА ЗА ВЯРТАННЕ НА РАДЗІМУ І РАЗВІЦЦЕ КУЛЬТУРНЫХ СУВ'ЯЗЕЙ З СУАЙЧЫННІКАМІ

№ 24 (709)

Сакавік 1963 г.

Год выдання 9-ы

Ідзе будаўніцтва першага ў рэспубліцы электрыфікаванага ўчастка чыгункі. Цяпер на перагоне Мінск—Аляхновічы праводзіцца раскатка кантактнага провада.

НАНОСНАЕ АДМЯТАЕЦЦА ПРЭЧ

Для працоўнага чалавека, для яго фізічнага і духоўнага развіцця патрэбна і смачная ежа, і добрая адзежа, і ўтульная кватэра, і цікавая кніжка, хваляючая музыка, карціна, фільм. Калі гутарка ідзе аб нашай краіне, то аб усім гэтым кляпоціцца Камуністычная партыя Савецкага Саюза, якая з'яўляецца авангардам і правадыром нашага народа.

Партыя аднолькава патрабавальна адносіцца і да тых, хто будзе машыны, і да тых, хто вырошчвае лён, і да тых, хто піша кнігі, стварае музыку, і да тых, хто шые адзенне і будзе дамы. Мерка тут адна: усё, што ствараецца для савецкага чалавека, павінна быць якасным і каштоўным.

Мы не лічым, што будаўнік, сем гадзін папрацаваўшы, каб збудаваць людзям утульную кватэру, ва ўзнагароду за сваю працу павінен чуць дома па радыё замест музыкі, якая дае духоўную асалоду, каціны віск, свіст, скрогат, воўчае завыванне. Нам здаецца недарэчным, каб калгасніца, якая вырасіла лён, і ткачыца, якая выткала з яго палатно, убачылі на гэтым палатне замест натхняючай карціны мазаніну наштат здохлага пацука на падносе. Мы не можам пагадзіцца, каб на паперы, якую з любоўю робіць рабочы, друкаваліся кнігі, якія не даюць нічога ні сэрцу, ні розуму.

Партыя аднолькава кляпоціцца як аб росквіце эканомікі краіны, так і аб росквіце літаратуры і мастацтва. Як у адной, так і ў другой галіне не ідзе ўсё гладка: ёсць і вялікія поспехі, ёсць і недахопы. Каб ліквідаваць іх, партыя раіцца з прадстаўнікамі прамысловасці, сельскай гаспадаркі, творчай інтэлігенцыі, заклікае яшчэ лепш працаваць, тварыць для народа ў імя камунізму.

З гэтай мэтай адбыліся 17 снежня 1962 года і 7 і 8 сакавіка гэтага года ў Маскве сустрэчы кіраўнікоў партыі і ўрада з дзеячамі культуры і мастацтва. Аб чым была гутарка на гэтых сустрэчах? Аб чым гаварылі Мікіта Сяргеевіч Хрушчоў, мастакі, літаратары, акцёры? Коротка гэта можна сфармуляваць так: аб тым, каб творчая інтэлігенцыя не засталася ў даўгу ў сваёй народ, які першы ў свеце скінуў з плячэй ярмо капіталізму, адстаяў у жорсткай бітве сваю волю і ўладу, ператварыў адсталую лапатную краіну ў краіну высокай індустрыі, сельскай гаспадаркі, перадавой навукі і культуры.

[Заканчэнне на 2-й стар.]

Меліяратарам—

НОВЫЯ МАШЫНЫ

Беларускія канструктары стварылі для меліяратараў нямала выдатных машын, якія аблягчаюць іх працу. Вялікую работу ў гэтым напрамку працягвае спецыяльнае канструктарскае бюро Беларускага саўнаргаса. У мінулым годзе пад кіраўніцтвам вядучага канструктара А. Б. Краснікава спраектаваны яшчэ дзве дрэнажна-шчыльніныя машыны, якія пракладаюць траншэі глыбінёй да 1,5 метра, прычым неабходны нахіл дна шчыльніны ў бок стоку вод робіцца аўтаматычна. На працягу рабочай змены машына можа пракласці дрэны на двухгектарнай плошчы.

«КФН-1200» — так называецца новы канавакапальнік. Ён прыняццова адрозніваецца ад існуючых тым, што мае актыўныя рабочыя органы — фрэзы. 150 пагонных метраў канавы ў гадзіну пры шырыні па верху тры метры і глыбіні 120 сантыметраў — такая прадукцыйнасць гэтай машыны, навішанай на стосільны трактар.

Канструктары стварылі таксама спецыяльны навісны аднаадвальны плуг-канавакапальнік, які цалкам механізуе працаёмкую работу пры пракладцы дарог у забалочаных мясцінах.

На кірмаш у Будапешт

Прамысловыя прадпрыемствы Беларускага саўнаргаса закончылі адгрузку экспанатаў у Будапешт на міжнародны кірмаш, які адкрываецца ў маі. Мінскія аўтамабільны і мотавеласіпедныя заводы адправілі ў Венгрыю машыны навішых марак — грузавік «МАЗ-500», аўтасамазвал «МАЗ-503», мацацыкл «М-103» і веласіпеды «В-114» і «В-116».

На міжнародным кірмашы ў Будапешце прадпрыемствы саўнаргаса будуць дэманстраваць навішныя машыны, прыборы і ін-

шыя вырабы. Сярод іх трактар «Беларусь-50», кукурузасіласаўборачны камбайн «УКСК-2,6», гарызантальна-працяжны станок мадэлі «7А510», універсальна-заточны станок мадэлі «ЗАБ4М», тэлевізар «Беларусь-110», радыёла «Мінск-61», фотаапарат «Вясна», кінапраектары «ДКН-11» і «КН-12».

У бягучым годзе прадпрыемствы Беларускага саўнаргаса будуць прымаць удзел амаль у дзесяці міжнародных выстаўках і кірмашах.

«Космас-13» у палёце

21 сакавіка 1963 года ў Савецкім Саюзе праведзен чарговы запуск штучнага спадарожніка Зямлі «Космас-13». На борце спадарожніка ўстаноўлена навуковая апаратура, прызначаная для працягу даследаванняў касмічнай прасторы ў адпаведнасці з праграмай, аб'яўленай ТАСС 16 сакавіка 1962 года. Спідарожнік выведзены на арбіту з параметрамі: пачатковы перыяд абарачэння 89,77 хвілін, максімальная адлегласць ад паверхні Зямлі (у апогее) — 337 кіламетраў, мінімальная адлегласць (у перыгее) — 205 кіламетраў. Вугал нахілення арбіты да плоскасці экватара — 64 градусы 58 хвілін.

Акрамя навуковай апаратуры на спадарожніку ёсць радыёперадатчык, які працуе на частаце 19,995 мегагерц, радыёсістэма для дакладнага вымярэння элементаў арбіты, радыётэлементрычная сістэма для перадачы на Зямлю даных аб рабоце прыбораў і навуковай апаратуры.

Устаноўлена на спадарожніку апаратура працуе нармальна. Каардынацыйна-вылічальны цэнтр вядзе апрацоўку паступаючай інфармацыі.

Злавесная задумка

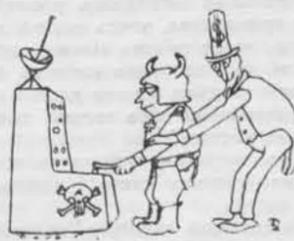
ЧАГО МЭРЧЭНТ ЕЗДЗІУ У ЕЎРОПУ? Бон рвецца да рэваншу

У Пентагоне ажыццэўленне. Інтэнданцкае ведамства тэрмінова распрацоўвае асобую вайсковую форму. Мастакі ламаюць галовы над малюнкам новага «нацыянальнага» флага «Паларыс». Для НАТО выкрываецца новы касцюм — шматбаковыя ядзерныя сілы. Вярнуўшыся з далёкіх падарожжаў, робіць справаздачу перад прэзідэнтам і дзесяцімі ваеннага ведамства спецыяльны палітанец Лівінгстон Мэрчэнт. За паўтары тыдні ён пабываў у Парыжы, Рыме, Бруселі, Боне, Лондане. У гэ-

тых сталіцах Мэрчэнт знімаў «папярэдняю мерку» шматбаковых сіл НАТО. У большасці еўрапейскіх сталіц ідэя гэта, як вядома, не сустрэла асаблівага захаплення. «Яна амаль не выклікала ў Еўропе ідэалізму і энтузіязму сярод народа і амаль не знайшла там палітычных прыхільнікаў». — паведамляў з Парыжа карэспандэнт «Нью-Йорк таймс» Дон Кук. Дзіва што! Народы добра бачаць злавесную сутнасць гэтай амерыканскай задумкі.

Характэрна, напрыклад, што ў Італіі, дзе

ў красавіку адбудуцца ўсеагульныя выбары, ураду Фанфані давялося прыняць меры, каб візіт, як пісалі газеты, «прайшоў як ма-

— Не хвалюцца! Я дапусціў яго да інопні, але трымаю за рукі...

га больш непрыкметна».

Затое ў Боне пасланцу з-за акіяна быў падрыхтаван зусім іншы прыём. Мілітарысты Заходняй Германіі, як вядома, з самага пачатку віталі ідэю стварэння шматнацыянальных сіл. Гэта адкрывае для іх шлях да непасрэднага ўдзелу ў распадарожжэнні ядзернай зброяй. Аднак першапачаткова высунутая Вашынгтонам прапанова аб аснашчэнні гэтых сіл падводнымі лодкамі з ракетамі «Паларыс» бонскую ваеншчыну не задавальняла. На падрых-

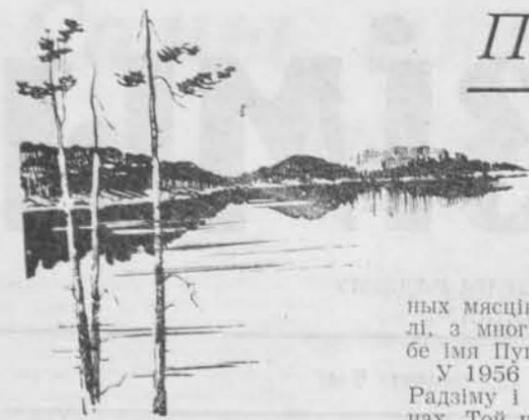
тоўку да стварэння такога «шматбаковага» падводнага флоту пайшло б, як пісалі зарубежныя газеты, 5—7 год. Але Бон не хоча так доўга чакаць. Ён падказаў Вашынгтону ідэю стварэння падводнага ракетнага флоту, аб якім газеты загаварылі тыдня паўтара назад. «У супрацьлегласць пануючаму пункту погляду, — піша газета «Нью-Йорк таймс», — імяна немцы першымі прапанавалі стварыць замест падводных лодак надводныя караблі, узброеныя ракетамі «Паларыс».

ПІСЬМЫ ЗА АКІЯН

ных мясцін шукаць лепшай долі, з многімі працаваў у клубе імя Пушкіна.
У 1956 годзе я вярнуўся на Радзіму і жыў у цяпер у Ружанах. Той красавіцкі дзень, калі

прадаставілі кватэры. Я працягнуў загадчыкам мэблевага магазіна. Узнагароджаны медалем «Выдатнік гандлю». Ажаныўся, маю дачку.

Паглядзіш на людзей — душа радуецца. Жывуць у дастатку, шчасліва, без боязі за заўтрашні дзень. Працай кожны забяспечаны. Едзь у любы канец краіны — усюды ты патрэбны чалавек. Усюды будуць, будуць... І зразумела, што патрэбны людзі. А не можаш працаваць па хваробе — дзяржава аплачвае бюлетэнь, па старасці — атрымаеш пенсію. Вось чаму тут не страшны заўтрашні дзень.

СЕМЫ ГОД ДОМА

Дарагая рэдакцыя! Прашу апублікаваць у вашай газеце «Голас Радзімы» маё пісьмо. Адрасуецца яно ў Аргенціну, у Буэнас-Айрэс, да маіх землякоў, з якімі я пражыў 30 год.

Дарагія таварышы і сябры! Піша вам з Ружан Брэсцкай вобласці Іван Міхайлавіч Ярмашчык. Многія з вас мяне ведаюць добра. З некаторымі разам у 1927 годзе ўцякаў з род-

я ступіў на родную зямлю, быў для мяне самы шчаслівы. Мы не сумняваліся, што Радзіма сустрэне сваіх небарак — падарожнікаў, як маці. І ўсё ж сустрэча пераўзышла нашы чаканні. Прыстань Адысы была забіта бітком народамі. Аказалася, што гэта сустракалі нас. Кветкі, абдымкі, прывітанні...

Нам выдалі грашовую дапамогу, уладкавалі на работу,

Асабліва я зайздросчу моладзі, радуецца за яе. Для яе адкрыта дарога ў шчаслівае жыццё. Школы, інстытуты, тэатры. Адусюль клічуць хлопцаў і дзяўчат прыязджаць на работу. А як прайшла наша маладосць? Помніце, як у 1931—1934 гадах мы, поўныя сілы і здароўя маладыя людзі, вандравалі па ўсёй Аргенціне, шукаючы, да чаго б прыкласці рукі? Ды хіба толькі ў тых гадах?

Непазнавальна змянілася наша зямля. Што ўяўлялі, напрыклад, Ружаны тады, у 1927 годзе? Заштатнае мястэчка без усялякай прамысловасці. Цяпер жа ў Ружанах ёсць завод масла і сухога малака, гародніннасушыльны завод, райпрамкамбінат.

Школы, клубы, бальніцы... Усё цяпер ёсць не толькі ў Ружанах, а і ў вёсках. У дамах гарыць электрычнасць. Вучэнне і лячэнне бясплатныя. А самае важнае тое, што чалавек адчувае сябе гаспадаром жыцця.

Ведайце, што ваша Радзіма працітае, што мы будзем камунізм — самае справядлівае грамадства на зямлі, будзем для таго, каб не было войнаў, гора, голаду, бяспраўя.

І. ЯРМУШЧЫК.

Перадавыя будаўнікі Мінска — Наташа ХОБЛАВА, муляры Аляксандр МАЖЫКА, Зіна ШАХЛЕВІЧ і Сяргей ГУЧКО.

Пагрузка торфамінеральных і хімічных угнаенняў на нарыхтоўчым пункце саўгаса «Вароніна» Быхаўскага раёна.

Я спакойны за свой лёс

Дарагая рэдакцыя! Хачу праз вашу газету звярнуцца да свайго земляка Міхаіла Якутчыка, які жыве ў Аргенціне. У 1930 годзе я і Міхаіл выехалі са сваёй Радзімы на заробаткі ў чужую краіну. Нядаўна мне ўдалося вярнуцца дадому. Калі я збіраўся ў дарогу, Міхаіл прасіў мяне: «Ваня, напішы мне чыстую праўду, як там жывуць людзі!»

Не магу знайсці слоў, каб апісаць сваю радасць, калі пасля доўгіх год блукання на чужыне я ступіў на зямлю бацькоў. І першае, што мне кінулася ў вочы: я не ўбачыў ніводнага жабрака, ніводнага беспрацоўнага ў краіне сацыялізма. Замест вузенькіх палосак зямлі — неабсяжныя прасторы палёў, якія апрацоўваюцца складанымі сельскагаспадарчымі машынамі. Памятаеш драўляны плуг, якім мы з табой, Міша, аралі пры панах? Савецкая ўлада дала селяніну замест яго трактар, замест сявёнкі — сяялку, замест сярпа і цэпа — камбайн.

У нашай вёсцы ёсць прыгожы клуб на 450 месцаў з вялікай сцэнай, з якой выступаюць з канцэртамі калектывы мастацкай самадзейнасці і прафесійна-нальныя артысты. Частымі гасцямі з'яўляюцца ў калгаснікаў артысты Брэсцкага драматычнага тэатра. Пабудаваны васьмігадовая школа, магазін, на паліцах якога многа тавараў. Аднавіліся вёскі былой Рудніцкай гміны. Сяляне жывуць у дабрабытных дамах, прыгожа апрацоўваюцца. Калісьці не ўсякі пан жыў так, як цяпер жывуць сяляне.

Ты, Міша, добра ведаеш, што буржуазнае радыё і друк многа робяць шуму пра тое, што быццам бы ў Савецкім Саюзе народ жыве пад камуністычным прыгнётам, пазбаўлены чалавечых правоў. Але чаму ж тады наша аднавяскоўка Серафіма Жуковіч (ты яе павінен ведаць) з'яўляецца дэпутатам беларускага парламента? А гэтая канчына — радавы працаўнік да-

ярка. У Савецкай краіне чалавек славіцца працай, а не мяншым доларам.

Калі я толькі прыехаў, мне, як састарэламу чалавеку, прапанавалі савецкія ўлады афармляць пенсію. Я спакойны за свой лёс і лёс сваёй сям'і.

Іван НЕМІРОВІЧ.

Пружанскі раён.

НАНОСНАЕ АДМЯТАЕЦЦА ПРЭЧ

(Пачатак на 1-й стар.)

Ці стварыла савецкае мастацтва ў літаратуры і музыцы, жывалісі і на сцэне творы, якія адлюстроўваюць гэты вялікі шлях народа ад цемры і рабства да святла і волі? Так, стварыла! Гэтыя творы натхняюць ісці ўперад, змагацца за шчасце, мір і прагрэс не толькі савецкі народ, але і працоўных ва ўсім свеце.

І таму становіцца непрыемна і савецкім людзям, і нашым сябрам за мяжой, калі сёй-той, асабліва з маладых савецкіх мастакоў, пачынае заглядаць у сметнік буржуазнага мастацтва. Наша грамадства, увесь народ адхіляюць трукацтва. Ад яго карысці, як ад гнілога мяса ці дрэнна прыгатаванай стравы. Ніхто ж не мае права карміць людзей дрэннай стравой. Чаму ж тады людзям можна даваць заганную духоўную страву, якая садзейнічае хіба толькі павелічэнню крымінальных спраў і самагубстваў?

— А ў нас можна, — чуюцца галасы з капіталістычных краін, — бо ў нас «вольны свет», і кожны, што хоча, тое малюе і піша.

Не трэба адзяваць акуляры і вельмі пільна прыглядацца, каб убачыць, што за шырмай «свабоды творчасці» ў «вольным свеце» хаваецца вельмі хітра палітыка. Для магнатаў капіталу лепш, каб працоўныя слухалі какафонію замест, напрыклад, мелодыі такой песні, як «Если бы парни всей земли...»; каб

ЧАЛАВЕК ЦУДАТВОРЦА

Імя прафесара Цімафея Ерамеевіча Гніларыбава добра вядома многім людзям. Умельца рукі прафесара зрабілі сотні найскладанейшых аперацый на сэрцы. Ён паспяхова аднаўляе пашкоджаныя сасуды і нервы, параненым у твар прыжыўляе новыя вейкі, губы, насы, робіць складаныя пластычныя аперацыі.

Цімафей Ерамеевіч Гніларыбаў — сын казака з хутара Гусеў. Цяжкім было дзяцінства будучага вучонага. З малых год давялося дапамагаць бацьку ў полі. Але вольна адбылася Кастрычніцкая рэвалюцыя. Звольны юнак пайшоў вучыцца. Паспяхова закончыў Растойскі ўніверсітэт. Потым працаваў у хірургічнай клініцы ў Растове-на-Доне. Бліскуча абараніў дысертацыю. Затым многа год паспяхова працаваў у сваіх родных мясцінах і на Украіне. У 3-ю клінічную бальніцу горада Мінска Цімафей Ерамеевіч прыйшоў нядаўна, але пра яго адрозна загаварылі як пра чалавека вялікай душы і выдатнага хірурга.

Я таксама на ўсё жыццё ўдзячны прафесару. Ён па-майстэрску зрабіў мне некалькі пластычных аперацый на твары і руцэ, ліквідаваў рубцы, якія засталіся ў мяне пасля апэкаў, за што я вельмі ўдзячны Цімафею Ерамеевічу.

За час работы прафесара ў сталіцы Беларусі калектывам клінікі і асабіста Гніларыбавым праведзена каля пяці тысяч розных аперацый.

Стары камуніст Смірноў, напрыклад, у сваім пісьме пісаў: «Мне шасцьдзесят год, але я гатовы спяваць і танцаваць ад шчасця. З 1933 года я пакутаваў ад стэнакар-

дыі. І вось праслухаўшы лекцыю па тэлебачанні прафесара Гніларыбава аб лячэнні гэтай хваробы хірургічным шляхам, я пайшоў на аперацыю. Яе зрабіў Цімафей Ерамеевіч. Вялікае яму за гэта дзякуй!»

Прафесар Гніларыбаў паспяхова робіць розныя перасадкі і падсадкі кансерваванага паловага прыдатку. Маларослыя людзі пасля такой аперацыі прыбаўляюць у росте 5—15, а іншы раз 15—30 сантыметраў. Славу хірурга вядзе вялікую навуковую работу. Яго п'яру належыць звыш 165 навуковых работ.

Ц. Е. Гніларыбаў з вялікай любоўю вырашчвае маладыя кадры. Яго вучнямі напісана 12 доктарскіх і 22 кандыдацкіх дысертацыі. Здаецца, чалавеку, якому за 60 і які зрабіў так многа карыснага для Радзімы, можна было б і перадохнуць. Але не такі чалавек Цімафей Ерамеевіч. Ён і цяпер настойліва і ўпарта працуе, рытуе да выдання капітальную працу, у якой расказваецца аб шматгадовай практыцы і вопыце наватара савецкай медыцыны. Гэта фундаментальная работа яшчэ больш узбагаціць айчынную навуку і практыку па агульнай і пластычнай хірургіі.

І. ДАРОДНЫХ,
рабочы Мінскага завода аўтаматных ліній.

НА ЗДЫМКУ: Ц. Е. ГНІЛАРЫБАУ са сваім асістэнтам В. КАЗАЧОНКАМ.

Фота аўтара.

яны паглядзелі на палатно і нічога не зразумелі, чым паглядзелі і адчулі сябе сапраўднымі людзьмі, якія могуць быць самі гаспадарамі свайго лёсу; каб на экране юнак бачыў не прыкрытую зрыткі, а не рэвалюцыйную романтику. Нічога дзіўнага, што ў «вольным свеце» такі вялікі працэнт злчыннасці.

Нам не патрэбна атупляць грамадзян нашай краіны, хаваць ад іх праўду жыцця. У нас няма ні капіталістаў, ні памешчыкаў, і нам не патрэбна эксплуатацыю прыкрываць разважаннямі аб «дэмакратыі», «свабодзе» і «роўнасці».

Мэта нашага мастацтва — прыносіць чалавеку радасць, эстэтычную асацолага, нялюдскага.
У нашым жыцці ёсць шмат і дрэннага, з якім і партыя і грамадства вядзе рашучую барацьбу. Змагаюцца з адмоўнымі з'явамі ў нашым жыцці друк, літаратура, мастацтва. Але станоўчага ў нас больш. Нельга з-за смецця ў куце на лесвіцы не бачыць шматпавярховага цудоўнага гмаху, які збудаваў людзі сваімі рукамі.

— Безумоўна, — сказаў у сваім дакладзе на сустрэчы кіраўнікоў Камуністычнай партыі Беларусі і беларускага ўрада з творчай інтэлігенцыяй сакратар ЦК КП Беларусі таварыш Мазураў, — трэба гаварыць пра недахопы, трэба біць галюныя з іх. Але калі пісьменнік сканцэнтруе сваю ўвагу не на буйныя праблемы, а пачынае капацца ў дробязях і не бачыць з-за іх свету, гэта нічога, акрамя шкоды, не прыносіць. Нельга цягнуць за сабой чытача ў балота песімізму, бесперспектыўнасці! Нельга ісці супраць жыццёвай праўды!

На гэтай сустрэчы, якая нядаўна адбылася ў Мінску, выступалі прадстаўнікі творчай інтэлігенцыі: акадэмік паэт Пятро Глебка, народны мастак БССР Я. Зайцаў, народны артыст СССР Рыгор Шырма, пісьменнікі-празаікі Тарас Хадкевіч, Іван Шамякін і іншыя. Усе яны аднадушна пацвердзілі, што беларуская творчая інтэлігенцыя жадае тварыць для народа, а ўсё дрэннае, наноснае рашуча адмятае прэч. І духоўная страву павінна быць смачнай.

Ул. ДУБОУКА.

МАТЧЫНА МОВА

Урывак з успамінаў «Сярод людзей добрых»

Маці мая была непісьменная, але мела ясны прыродны розум, вельмі добра ведала беларускую мову і, паўжыцця пражыўшы ў Маскве, гаварыла толькі па-беларуску. Я ніколі не вучыўся ні ў якіх беларускіх школах, усё маё веданне гэтай мовы — ад маці. Вось чаму я маю поўную падставу называць беларускую мову — матчынай мовай.

Некаторыя дзівацца: «Вы ніколі не вучыліся ў беларускіх школах, пражылі бадай не ўсё жыццё па-за межамі Беларусі, а мову ведаеце...». Як жа я не будзеш ведаць, калі яна родная! Як жа я не будзеш шанаваць і любіць, калі яе стварылі на працягу вякоў нашы продкі, гаварылі на ёй, перадалі нам у спадчыну як самы вялікі скарб свой...

У зімовыя вечары ў хаце, а ўлетку на начлезе я чуў апавяданні, народныя казкі на роднай мове. У гэтых казках быў не толькі апавядальны матэрыял, але былі чужыя малюны народнай фантазіі, былі вялікія жыццёвыя, павучальныя ісціны, якія так патрэбны ў жыцці. Гэта быў нейкі няпісаны кодэкс маральна-этычных асноў беларускага народа, які западаў у нашы маленькія істоты, каб астацца там назаўсёды. Дарма некаторыя людзі ставяцца да народнай творчасці, як да нейкіх, з іх погляду, забабонаў. Мне давядзлася некалькі разоў прыводзіць словы рускага пісьменніка Л. Вайталоўскага пра беларускую народную творчасць (з ягонай кнігі «Па слядах вайны»). Дазволю сабе прывесці іх тут: «...какой гармонией, какой неукротимой продуманностью дышала эта грубая, крепко склоченная полеская правда. И кто назовет эту стройную цельную систему, обнимающую все царство человеческой мысли, суеверием или вздором? Разве не больше в ней и широты понимания, мудрости, и ясности духа, и чуткой восприимчивости к красоте, чем в натур-философии Шетлинга или в мифологии греков...».

Замілаванне да народнае творчасці ідзе са мной у жыцці ад маленства аж да сённяшніх дзён. Яе нельга не любіць і нельга не паважаць. Ветлівасць, пашана да старэйшых, любоў да працы, дух сяброўства, адмоўныя адносіны да гультаёў і г. д. — на ўсе выпадкі былі адпаведныя і вельмі цікавыя народныя казкі. Мала таго, што яны давалі нам эстэтычную асалоду, яны настаўлялі нас у жыцці, як бы кіравалі намі на жыццёвым шляху. Былі і такія, што з сучаснага пункту погляду могуць выклікаць толькі смех, бо нават і ў маім дзяцінстве часам успрымаліся жартаўліва.

Для прыкладу згадаю казку пра гадзюк. Яна давала ў канцы настаўленне: «Хто заб'е гадзюку, таму адпусціцца сто грахоў, якія ён можа зрабіць у наступным».

З гэтай прычыны, забіўшы дзе ў лесе ці на балоце гадзюку, мы прыносілі яе

дадому, каб паказаць матцы і гэтым самым атрымаць індальгенцыю на грахі. Але маці адмаўляла нам у гэтым: «Мала хто забіў гадзіну, вы прынеслі, а я вам за гэта грахі адпусчаць буду!». Ну дык што ж — мы пачалі прыносіць жывых гадзін! Для гэтага мы рабілі з ляшчыны шчамлёткі і, натрапіўшы на здабычу, бралі яе ў палон — заціскалі ў шчамлёткі. Пасля гэтага, падняўшы ўгору, урачыста прыносілі на паказ. Маці толькі махала рукамі і прасілася: «Добра, дзетка, добра! Я ўжо бачыла! Аддай-

свету! Адна бяроза мае там аж шэсць гатункаў. Тым не менш, супроць беларускае пушчы — яна бяднейшая, бяднейшая нават праз сваю маўклівасць. Нашы пушчы-лясы звяняць ад птушых спеваў, а тайга — маўчыць. Дзе-нідзе стунне дзяцел, каўзане «папаўзень», падасць свой голас удод — і ўсё...».

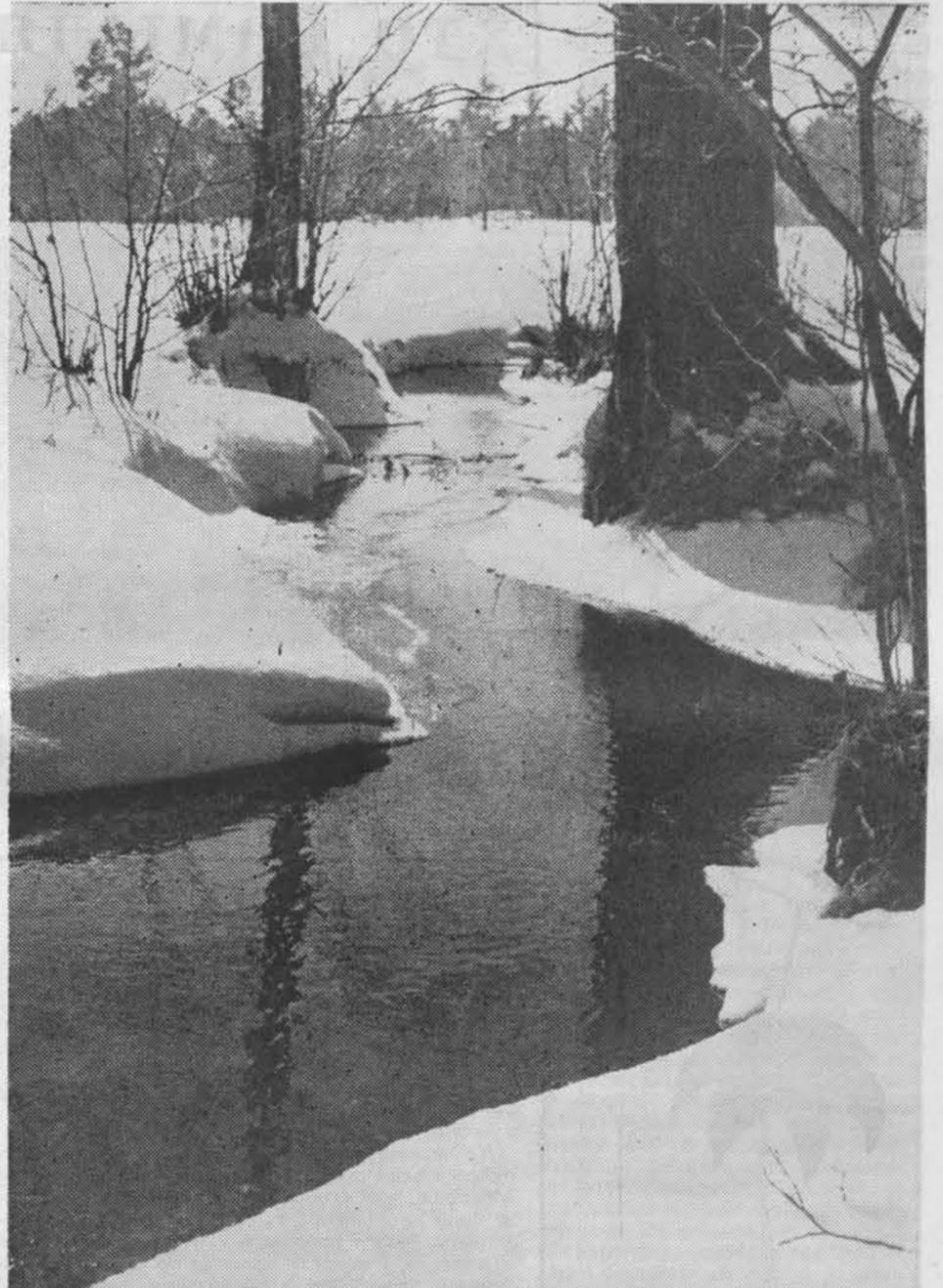
Я не быў на сваёй непасрэднай радзіме 44 гады. За гэты час набачыў чужыныя раёны, экзотыку, а вось калі мне давялося зноў, у 1958 годзе, наведаць родныя мясціны, я быў узрушаны і ўсхваляваны да глыбіні душы. Вось і верш пра верас з'явіўся тады ад шчырага сэрца:

Ты ляжыш у мяне на далоні,
найдрабнейшая з кветак...
Так глыбока запала ў маю душу замілаванне да беларускае мовы, да народнага мастацтва, да роднае прыроды.
(«Польмя» № 1, 1963 г.)

Паўлюк ПРАНУЗА

КРОКІ ВЯСНЫ

Неахвотна мароз адступае:
Вецер цёплы, вільготны прыйшоў.
І вясна асцярожна ступае,
Ззяе іскрамі капляжоў.
Набывае паволі сталасць,
Пашырае ўладанні свае:
Стукне ў шыбу галінкай адталай,
Ручаём празвініць, прапяе.
Панцыр зімні ўзарваўшы смела,
Кліча птушак здалёку ў наш край.
А дарога ў чаканні ўспацела,
Прагне песень і поле і гай.
Не чуто над прасторамі грому,
Белай квецені ў садзе няма.
І на крыгах счарнелых — паромах
Ад'язджае ціхутка зіма.

це яе бацянам!» Бацяны (буслы) хутка распраўляліся з гадзюкамі. Такім чынам за адно лета я знішчыў штук восем гадзюк. Колькі грахоў мне павінна было адпусціцца! Не толькі тых, што зрабіў у маленстве, але і тых, што мог бы зрабіць у дарослым веку! Тым часам, калі я зрабіў адзін, на маю думку, зусім малы праступак, маці, узяўшы добрую напружку, як мае быць высцебала мяне.

Я, пратэстуючы, казаў: «Мамачка! Я восемсот грахоў адрабіў, а ты за адзін мяне караеш!» — «Нічога, — кажа, — сынку, цяпер! Цяпер я цябе пакараю, пакуль ты маленькі, а заробленыя табе ўсе залічацца тады, калі вырасцеш, у сталым веку...».

На жаль, гэтага не здарылася. Наадварот, прыйшлося пакутаваць за нязробленыя грахі... Але гэта ўсё — нібы жарты. Я зноў вяртаюся да тэмы. Хата, начлег, млын, да якога прызджалі памольшчыкі з розных вёсак, — гэта былі наша школа, наша бібліятэка, наша радыё — уся наша ачацкая адукацыя. А песні... Ідуць са жніва, з поля маці, суседкі заспяваюць:

...А пара дамоў, пара-а-а...
Ды ўзышла вячэрняя зара-а-а-а...

І цяпер гучаць твае песні мне. Прызнаюся шчыра, хоць можа хто назаве мяне невукам: вельмі часта шмат якія модныя сімфоніі і санаты, пра якія аматары кажуць: «Ах, які чуд!» — не робяць на мяне такога ўражання, як вось гэтыя простыя, мілагучныя песні.

Пасля, праз доўгі час, мне давялося пачуць беларускія народныя песні ў Маскве, у выкананні беларускіх студэнцкіх хораў. У 1923 годзе ў часе першай сельскагаспадарчай выстаўкі ў Маскву прызджаў Дзяржаўны хор пад кіраўніцтвам Уладзіміра Тэраўскага. Выступіў ён у клубе Трохгорнай мануфактуры і зрабіў вельмі моцнае ўражанне на ўсіх прысутных.

Хараства беларускае прыроды, нашых краявідаў, каляровая паўтоннасць — усё гэта зноў-такі на ўсё жыццё асталася ў сэрцы...

Прыгожых мясцін багата. Прыгожая, дарэчы сказаць, і далёка ўсходняя тайга, у якой мне давялося пабыць нямаля. Якое там незлічонае багацце расліннага

Добрыя і розныя

Вы хочаце пазнаёміцца з героямі нашых дзён, людзьмі працоўнага подзвігу і крылатай мары, якія сваімі рукамі пераўтвараюць свет, упрыгожваюць зямлю? Гэтыя прыгожыя і мужныя людзі жывуць побач з намі. Усё часцей і часцей яны проста з жыцця прыходзяць на старонкі мастацкіх твораў, натхняюць паэтаў і пісьменнікаў на стварэнне вершаў, паз і раманаў.

Многа кніг, добрых і розных, выпускае ў бліжэйшы час Беларускае дзяржаўнае выдавецтва. Сярод іх — творы прызнаных майстроў пяра і літаратурнай маладзі. Новыя кнігі раскажуць аб працаўніках горада і вёскі, аб тых пераўтварэннях, якія адбыліся за апошні час. На матэрыяле з жыцця калгаснай вёскі будзе свой новы раман «Се-

радзібор» П. Пестрак. Аўтар закрэпае вострыя праблемы, якія хваляюць людзей сучаснай вёскі. Калгаснай моладзі, жывуць у сельскай інтэлігенцыі прысвячаюць свае першыя зборнікі апавяданняў маладыя празаікі Б. Стральцоў і Л. Гаўрылік. Аб будаўніках Бярозаўскай ДРЭС раскажае ў «Белазёрскім дзёніку» Ул. Дадзімаў.

«Не шукаю спакою» — так называецца кніга апавяданняў Вісарыёна Гарбука, імя якога ўжо знаёма чытачам нашай газеты. Аўтар хваляюць пытанні, звязаныя з выхаваннем новага чалавека.

Вялікай папулярнасцю карыстаецца ў нас раман маладога пісьменніка А. Адамовіча «Вайна пад стрэхамі». У новым творы «Сыны ідуць у бой» мы зноў су-

стракаем з любімымі героямі, чужымі савецкімі людзьмі, беззапаветна адданымі Радзіме, якія ў ліхую гадзіну засталіся ад ворага сваімі сэрцамі. Абодва раманы аб'яднаны ў дыялогію «Партызаны», якая выходзіць асобным выданнем.

Сярод твораў беларускай прозы, якія рыхтуюцца да выхаду ў свет, ёсць творы сатырычнага жанру. Лепшыя з іх сабраны ў кнігу «Пад карань».

Усё больш актыўна гучыць у творах беларускіх пісьменнікаў і антырэлігійная тэма. Г. Мар'ясаў у апавесці «Набат», С. Селіверстаў у «Клятве на палілішчы» выкрываюць агіднае аблічча царкоўнікаў, зрываюць маску дабрачыннасці з айцоў цемры.

Цікавай будзе кніга

«Пяцьдзсят чатыры дарогі», дзе сабраны аўтабіяграфіі вядомых беларускіх пісьменнікаў. Выдуць асобным выданнем успаміны Максіма Лужаніна пра Якуба Коласа.

Сёлетні год будзе ўрадавым годам паэзіі. У выдавецтве выходзяць двухтомнік беларускага паэта Андрэя Александровіча, «Выбраная лірыка» Максіма Танка. Зборнік вершаў Сяргея Грахоўскага «Табе зайздросціць сонца» ўслаўляе радасць працы, хараства роднай зямлі і яе людзей.

Прыёмна адзначыць, што і маладыя паэты ў сваіх творах шукаюць шляхі стварэння вобраза нашага сучасніка, стараюцца адлюстраваць хараства нашага жыцця.

С. КЛІМЕНЦЕНКА.

Алесь БУЛЫКА

РОДНАЕ

Мне нават хлеб стаў бы горкім,
Каб не гэтыя родныя ўзгоркі,
Не сасна ля гасцінца, якая
Мяне першай заўжды сустракае.
Не знайшоў бы спакою ні кроплі,
Каб не ўбачыў на лузе копы,
Не пачуў, як звяніць калоссе,
Што зернем тургім налілося.
І навошта жыццё такое —
Без чаротаў над сіняй ракою,
Без гаёў, без буслоў цыбатых
На страце бацькоўскае хаты.
Кроху зноў ля знаёмых курганаў,
Бачу ў зялёнай прыбраныя вёскі,
І у сэрцы гучаць несіціхана
Песень роднай зямлі адгалоскі.

Настаўнік Уладзімір Дзедавец сярод сваіх вучняў.

Станкевіча — я ведаў і раней. Яшчэ пры Савецкай уладзе ён выкладаў у нас беларускую мову і літаратуру. Памятаю, як ён прыходзіў на кансультацыі п'яны і прабіраўся на сваё месца, трымаючыся за сценку. У час акупацыі мы даведаліся, што немцы прызначылі Станкевіча бурганістрам горада Барысава.

мечыну, слабых і хворых, Рагуля адпраўляў на работу да немца Ройтэра. У яго ў Навагрудку былі свае прадпрыемствы, майстэрні, і яму патрэбна была рабочая сіла. Ройтэр жорстка здэкаваўся з безабаронных людзей.

Калі я здаў экзамен і атрымаў дыплом, мне прапанавалі або ісці добраахвотнікам у Беларускаю краёвую абарону або ўступіць у Саюз беларускай моладзі. Я не мог адмовіцца. Мне прыгразілі, што, калі я не згаджуся, расстраляюць майго бацьку, які знаходзіўся ў тур-

Нас пераконвалі, што фашысты прыйшлі з добром і ласкай. З якім «добрам» яны да нас прыйшлі, гэта мы таксама добра бачылі. Яны «выратавалі» нас ад волі, ад мірнага жыцця, вызвалілі ад хлеба, жывёлы, ад нашых прыродных багаццяў. А іх «добра» выражалася ў турмах, канцэнтрацыйных лагерах, шчыбенцах, якімі яны пакрылі родную Беларусь.

Амаль усе слухачы курсаў добра разумелі ілжывасць і фальш гэтай прапаганды і з нецярплівасцю чакалі таго часу, калі змогуць павярнуць зброю супраць гітлераўцаў і іх прыслужнікаў.

У хуткім часе Савецкая Армія вызваліла Беларусь ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Я адразу ўступіў у рады Савецкай Арміі і праслужыў у ёй да канца вайны. Давялося мне пабываць і ў Берліне і сваімі вачыма ўбачыць канец гітлераўскай арміі.

Пасля заканчэння вайны я прыехаў на Радзіму. Сям'я спаткаваў час я прыехаў у Навагрудку, дзе паступіў на трэці курс педвучылішча. Атрымаў дыплом настаўніка і накіраванне на работу ў школу. Я меў спецыяльнасць, меў добрую работу, але хацелася яшчэ больш ведаць, яшчэ больш карысці прыносіць людзям. У 1954 годзе я паступіў у педінстытут на хіміка-біялагічны факультэт і ў 1961 годзе скончыў яго. Цяпер маю права выкладаць хімію і біялогію. Працую ўсё ў той жа школе. За 15 год работы ніколі не адчуваў з боку сваіх калег ніякай знявагі. Я даўно раўнапраўны член калектыву.

Не магу паскардзіцца і на сваё матэрыяльнае становішча. Зусім нядаўна пабудоваў новы прасторны дом, у якім свабодна размяшчаецца ўся мая вялікая сям'я. Жонка працуе бухгалтарам. Дачка вучыцца ў шостым класе, сын у трэцім, а другі сын яшчэ зусім маленькі. Восем так і жыў. Радзіма і народ даўно даравалі тым, хто міжвольна памыляўся, і яны цяпер з'яўляюцца раўнапраўнымі членамі савецкага грамадства.

Уладзімір ДЗЕДАВЕЦ.

Яшчэ раз аб тых, хто памыляўся

дзе ён праславіўся сваімі здрадніцкімі справамі.

Тады ж я даведаўся і пра Барыса Рагулю. Ён ва ўсім імкнуўся быць падобным на нямецкага афіцэра, насіў гітлераўскую форму, гаварыў нямецку. Рагуля пачаў вербаваць у сваё войска людзей з навакольных вёсак. Рассылаліся павестькі, аб'яўлялася мабілізацыя. Але такіх, што добраахвотна ішлі на прызыўны пункт, былі адзінкі. Будучых салдат рагулеўскага батальёна ў Навагрудку дастаўлялі сілай. У памяшканні, дзе цяпер знаходзіцца беларуская школа № 1, было арганізавана нешта на кшталт лагера, куды звозілі мабілізаваную моладзь і апраўлялі ў вайсковую форму, каб потым прымусяць ваяваць супраць сваіх жа братоў.

Тых, хто не падыходзіў для адпраўкі на фронт або ў Ня-

ме, расстраляюць усю маю сям'ю і мяне самога.

Так я трапіў у Альберцін на курсы, якія рыхтавалі кіраўнікоў маладзёжных фашысцкіх арганізацый. Дом, дзе мы жылі і вучыліся, стаў у лесе на беразе невялікага возера. Рэжым і парадкі былі, як у салдат. Начальнікам школы быў немец. Ён унушаў, што для хутчэйшага развіцця беларускай культуры і беларускай прамысловасці трэба зблізіцца з Германіяй, а не з Расіяй. Маўляў, у Беларусі ёсць хлеб, мяса, лес, Беларусь багатая рыбай і іншымі прадуктамі, якіх не хапае Германіі, і таму яны знойдуць там лепшы збыт. А гэта і ўмацуе эканамічныя сувязі Беларусі і Германіі.

Так, мы сваімі вачыма бачылі, як «умацоўваліся гэтыя сувязі». Фашысты бессаромна рабавалі нашу рэспубліку, вывозілі ў сваю Нямеччыну ўсё, што маглі, пакідалі пасля сябе разбурэнні і страшную галечу.

ПРЫГОЖЫЯ І БЫСТРАХОДНЫЯ

На адной з дарог пад Мінскам увагу аматараў матацыклістаў спорту прыцягнуў матацыкліст, дакладней, яго не зусім звычайная машына. Сабраўся натоўп. Пасыпаліся пытанні.

- Якой маркі?
- Хуткасць?
- Аб'ём цыліндра?

На матацыкле было дваіное сядло. Пад ім інструментальная скрынка. Знаўцы з задавальненнем адзначылі, што форма руля вельмі зручная. Нельга было не ацаніць і таго, што карбюратар і паветраны фільтр прыкрыты ахоўна-дэкаратыўнай абліцоўкай. І нават абмякчаны да гэтага быстраходнага транспарту з адабраннем гаварылі аб удалай канструкцыі глушыцеля.

— Дык дзе ж зроблены гэты матацыкл?
— На Мінскім мотавелазаводзе, — адказаў вадзіцель. — Дадаў: — Пакуль толькі тры машыны...
— Толькі тры! — здзівіліся ў натоўпе. — Калі ж яны з'явіцца ў продажы?

Цікаўнасць цаніцеляў можна задаволіць: новыя матацыклы «М-104» сыйдуць з канвеера мотавелазавода ўжо ў гэтым годзе.

А пакуль — іх толькі тры. Два пасляхова трымаюць экзамен на дарогах, а трэці стаіць у канструктарскай. Аўтары новай машыны — канструктар

бюро перспектыўнага праектавання Валянцін Прыцаў і слесар Пётр Бройка.

Шлях машыны ад чарцяжа да канвеера — вялікі і складаны. Трэба час, трэба многа працы, каб ідэю канструктараў увасобіць у метал. Цяпер на заводзе ідзе карпатлівая работа па падрыхтоўцы і выпуску новых мадэляў. Слова за тэхнолагамі.

А канструктарская думка не дрэмле. На ватмане з'яўляюцца ўжо контуры дэталей вузлоў новай машыны. Магчыма, яна будзе называцца «М-105». Справа не ў гэтым. Новае дзецішча, па задуме канструктараў, будзе адрознівацца не толькі апошняй лічбай і нават не знешнім выглядам. У яго будзе новы рухавік, новая хадавая частка. Гэта справа блізкага будучага. А пакуль мотавелазаводцы заняты падрыхтоўкай да выпуску матацыклаў «М-104».

І не толькі матацыклаў. У гэтым жа годзе з канвеера завода сыйдуць і новыя веласпеды — «Мір» і «Дружба». Яны будуць адрознівацца ад выпускаемага цяпер «В-116» бестармазнай утулкай, ручнымі — прырэзнімі і заднім — тармазамі, бакавым упорам. Яны будуць зручнейшыя і прыгажэйшыя, а галоўнае — больш быстраходныя.

К. ПУГАЧ.

ЗАМЕЖНЫ ФІЛЬМ ГУЧЫЦЬ ПА-РУСКУ

У пачатковых тытрах замежных карцін, якія ідуць на савецкім экране, часта можна прачытаць радкі: «Фільм дубліраваны на кінастудыі імя Горкага».

Адна з буйнейшых савецкіх кінафабрык не толькі займаецца выпускам арыгінальных мастацкіх фільмаў, але і вядзе вялікую работу, мэта якой — зрабіць здабыткам шырокай савецкай аўдыторыі лепшыя творы майстроў кінематаграфіі іншых краін.

Дырэктар студыі імя Горкага Рыгор Брыцікаў у гутарцы з карэспандэнтам АДН расказаў:

— Савецкія карціны ідуць у многіх краінах свету. У сваю чаргу, на нашых экранах сістэматычна дэманструюцца фільмы замежнай вытворчасці. Дастаткова сказаць, што толькі наша студыя на працягу года ажыццяўляе дубліраванне звыш сямідзесяці карцін, створаных у больш чым дваццаці краінах. Гэта фільмы Кітая і Польшчы, ЗША і

Італіі, Кубы і Індыі і іншых дзяржаў.

Вядома, што дубліраванне патрабуе больш часу і сродкаў, чым выраб субтытраў. Але затое ён дае магчымасць глыбей пазнаёміцца з кінатворам. Мы імкнёмся поўнаасцю захаваць сэнс твора старанным перакладам дыялогу, падборам дубліруючых актэраў.

Цяпер на кінастудыі імя Горкага дубліруюцца італьянскія кінафільмы «Лепш быць адзін дзень ільвом» рэжысёра Нані

Лой. У нас гэты фільм пойдзе пад назвай — «Пароль — Вікторыя». Хутка пачнецца работа яшчэ над адным італьянскім фільмам «Цяжкае жыццё».

У рабоце знаходзіцца амерыканская карціна рэжысёра Стэнлі Крамера «Пажнеш буру», а таксама в'етнамскія фільмы — «Белавочка» і «Два салдаты», югаслаўскі фільм — «5-ы клас «Б», польскі «На тым баку», «Паляванне за ботам» (ГДР) і іншыя. (АДН).

А Б М Е Н КАМПЛІМЕНТАМІ

НОВЫ «НОВЫ ПАРАДАК»

«Усё гэта злавесна нагадвае гітлераўскі новы парадак. Гітлер быў варварам і псіхалатам. Дэ Голь — высокаадукаваны і цывілізаваны чалавек. Але, несумненна, ён у нейкай меры апанаваны маніяй вялікасці. Заходнегерманскі канцлер Конрад Адэнаўэр знаходзіцца з дэ Голем у такіх жа адносінах, якія існавалі ў 1940 годзе паміж кіраўніком нацысцкага марыянэтакнага рэжыму ў Францыі Петэнам і Гітлерам».

«Дэйлі мейл» [Англія].

НАГАМІ НАПЕРАД

«Становішча настолькі дрэннае, што Еўропе патрэбны не толькі санітары, каб неслі на сілкі, але і ўрач, які зноў сабраў бы яе ў адзінае цэлае».

ЭРХАРД, віцэ-канцлер і міністр гаспадаркі ФРГ.

КУДЫ НІ КІНЬ...

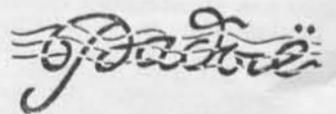
«Парыж абвінавачвае Вашынгтон у спробах устанавіць свае парадкі ў Заходняй Еўропе, а Вашынгтон абвінавачвае Парыж у тым, што ён уносіць раскол у НАТО, прычым, на жаль, абодва гэтыя абвінавачванні справядлівыя. Кожны ўперся на сваім і нават не хоча прыслухацца да таго, што гаворыць другі... Заходняя Германія зараз уяўляе палітычнае балота, Італія не вярнула сабе стабільнасць, а англійскі ўрад змагаецца за сваё існаванне. Між тым дэ Голь, знаходзячыся на вяршыні ўлады, поўны ўпэўненасці, што ён кіруе ў еўрапейскім куратніку».

«Нью-Йорк таймс» [ЗША].

Небяспечныя цацкі «дзядулі» дэ Голя.

«Франс абсерватэр» Парыж.

ДЛЯ ЗАХОДНЯЙ ЕУРОПЫ

Слухайце штодзённа нашы радыёперадачы па сярэднеўрапейскаму часу на сярэднім хвалі 227 метраў (ці 1322 кілагерцаў) з 6 да 7 гадзін, з 16.00 да 17.00 і з 21.00 да 21.30; на кароткай хвалі 30,83 метра (ці 9730 кілагерцаў) з 6 да 7 гадзін.

Па нядзелях — на хвалі 30,83 метра і 227 метраў з 8 да 9 гадзін і з 10 да 13 гадзін.

НА БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ

Па серадах — ад 22 гадзін 30 мінут па сярэднеўрапейскаму зімоваму часу на хвалі 50,51 метра (ці 5490 кілагерцаў) і на хвалі 31,48 метра (ці 9530 кілагерцаў); па нядзелях — ад 8 гадзін раніцы па сярэднеўрапейскаму зімоваму часу на хвалі 30,83 і 227 метраў.

ДЛЯ ЗША І КАНАДЫ

Слухайце штодзённа нашы радыёперадачы па нью-йоркскіму часу з 19.30 да 20.30 на хвалі 31,04 метра (ці 9665 кілагерцаў), 31,23 метра (ці 9605 кілагерцаў), 41,15 метра (ці 7290 кілагерцаў).

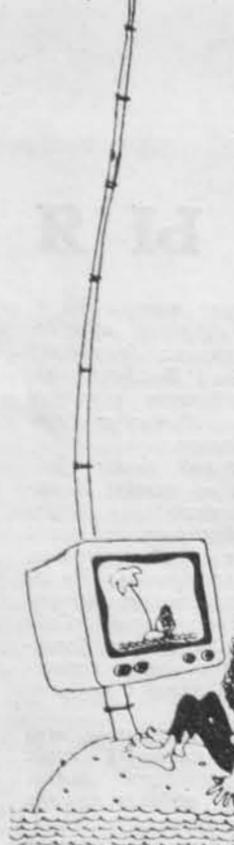
НА БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ

Па суботах — ад 20 гадзін да 20 гадзін 30 мінут па нью-йоркскіму часу на кароткіх хвалі: 31,04 метра (ці 9665 кілагерцаў), 31,23 метра (ці 9605 кілагерцаў), 41,15 метра (ці 7290 кілагерцаў).

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ.

НАШ АДРАС

Мінск, Ленінскі праспект, 77. Дом Друку. Рэдакцыя газеты «Голас Радзімы».

Без слоў.